

วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวในเวียดนาม

หลังจากเวียดนามถูกจีนปกครองมานานนับพันปี คือ ตั้งแต่ราว 111 ปีก่อนคริสตศักราช ถึง ค.ศ.939 ทำให้ได้รับอิทธิพลจากจีนมามาก โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตตามแนวคิดขงจื้อ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาแห่งสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิม (traditional agricultural society)

จนกระทั่งเวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสในปลายศตวรรษที่ 19 (ค.ศ.1986 - 1954) ทำให้สังคมเวียดนามได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน ประการแรกคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ เดิมเวียดนามเป็นสังคมเกษตรกรรมและมีระบบการผลิตภายในหมู่บ้าน ก็ได้เปลี่ยนเป็นการผลิตที่มุ่งสู่ท้องตลาดโดยตรงควบคู่ไปกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของตลาดการค้าภายในประเทศและการติดต่อค้าขายกับตลาดต่างประเทศอีกด้วย ประการที่สองคือ เกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ มากมาย อย่างเช่น ระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยและระบบคมนาคมขนส่งที่ดี ซึ่งเป็นความทันสมัยตามแบบเมืองใหญ่ในประเทศตะวันตก ที่ปรากฏขึ้นอย่างรวดเร็วและแทรกซึมไปทั่วทุกพื้นที่ของเวียดนาม ประการที่สาม คือ มีการจัดตั้งโรงเรียนและระบบการศึกษาแบบฝรั่งเศสขึ้น โดยระยะแรกมีการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่ต่อมาเพื่อความสะดวกจึงได้มีการนำภาษากว๋องหรือ (Quoc Ngu)¹ ที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสมาใช้ในการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบสองถึงสองด้านที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ ด้านหนึ่งแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นผลดีในแง่ของการเจริญเติบโตของเมืองที่มีความร่ำรวยขึ้น และทำให้เกิดค่านิยมและความคิดใหม่ๆ แต่อีกด้านหนึ่ง ความเจริญดังกล่าวยังจำกัดอยู่เฉพาะในเมืองเท่านั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ในชนบทยังปกครองด้วยระบบหมู่บ้าน² นอกจากนี้ชาวฝรั่งเศสยังนำค่านิยมแบบตะวันตกมาใช้กับชาวเวียดนาม เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองในฐานะประเทศอาณานิคมของตน ดังนั้น ฝรั่งเศสจึงระมัดระวังเป็นอย่างมากที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจกรรมต่างๆ ในระบบหมู่บ้าน เนื่องจากทางฝรั่งเศสคิดว่า จารีตการปกครองของหมู่บ้านเวียดนามไม่มีผลกระทบอะไรกับระบบการปกครอง

¹ ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก ก. หน้า 97.

² ระบบหมู่บ้านเป็นลักษณะโครงสร้างทางสังคม ที่มีรากฐานแข็งแกร่งและค่อนข้างเป็นอิสระ เป็นเอกเทศ ทำให้สถาบันท้องถิ่นของหมู่บ้าน ซึ่งมีมาก่อนสถาบันทางการเมือง เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า จึงสามารถต้านทานอำนาจรัฐ ไม่ให้เข้ามาแทรกแซงในกิจการหมู่บ้านได้

ของฝรั่งเศส สังคมชนบทจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนามากนักทั้งในแง่ของเทคโนโลยีหรือคุณภาพชีวิตของชาวนา

ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ดำเนินการปฏิวัติและการประกาศอิสรภาพจากการปกครองของระบบอาณานิคมฝรั่งเศสในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 พรรคได้เริ่มการพัฒนาประเทศแบบสังคมนิยม แม้ว่าตามหลักอุดมการณ์สังคมนิยมจะไม่สนับสนุนให้นับถือลัทธิขงจื้อ แต่ในทางปฏิบัติพรรคกลับเลือกที่จะดำรงแนวคิดของขงจื้อเอาไว้ เช่น การอบรมสมาชิกพรรคให้รู้จักวางตัวแบบขงจื้อ คือ ความอ่อนน้อม มัธยัสถ์ ความยึดมั่นยุติธรรม และการยอมรับในขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาวเวียดนามที่มีพื้นฐานจากระบบหมู่บ้าน เพื่อสร้างความยอมรับในสังคมนิยม สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานความแตกต่างเพื่อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน แต่หลังจากที่สงครามเวียดนาม-ฝรั่งเศสเกิดขึ้น และจบลงด้วยการแบ่งเวียดนามออกเป็นสองส่วนที่เส้นขนานที่ 17 ได้แก่ เวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ ได้เกิดความแตกต่างขึ้นทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในดินแดน 2 ฝ่าย กล่าวคือ เวียดนามใต้ดำเนินการพัฒนาประเทศภายใต้ระบบทุนนิยม แผนปฏิรูปถูกกำหนดขึ้นโดยรัฐบาลเวียดนามใต้ โดยมุ่งไปที่การพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตร และได้ดำเนินขั้นตอนโดยการนำที่ดินของเจ้าของที่ดินรายใหญ่มาให้กับครอบครัวเกษตรกรที่มีที่ดินขนาดเล็ก พร้อมกับสนับสนุนเทคโนโลยีด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาผลผลิตให้ดียิ่งขึ้น ผลจากการปฏิรูปที่ดินการเกษตรส่งผลให้เกษตรกรฐานะปานกลางในแถบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง สามารถปลูกพืชผลการเกษตรได้ผลเป็นอย่างดี สามารถส่งขายเป็นสินค้า ทำให้ฐานะของเกษตรกรดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันผลกระทบจากสงครามและการกำหนดนโยบายการสร้างเมืองได้ทำให้เกษตรกรนับล้านคนเดินทางจากชนบทเข้ามาทำงานในเมือง อีกทั้งนโยบายการสร้างเมืองก็ไม่ได้เป็นไปตามแผนการพัฒนาลู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรม เนื่องจากขาดแคลนเทคโนโลยีที่ทันสมัยและบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง ส่งผลให้อุตสาหกรรมในเมืองยังด้อยพัฒนาอยู่มาก

ในทางตรงกันข้าม ภาคเหนือมีรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างออกไป โดยยังคงรักษาคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้และปฏิเสธที่จะใช้รูปแบบการพัฒนาของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท ผลผลิตที่ได้ทั้งหมดจะถูกจัดสรรให้เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ส่วนที่ดินรัฐจะแจกจ่ายให้เกษตรกรอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรขึ้น มาตรการขั้นต่อมา คือ การยึดธุรกิจภาคเอกชนมาเป็นของรัฐ หรือรัฐเข้าไปร่วมเป็นเจ้าของกิจการ กิจกรรมการผลิตทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ด้านการสร้าง ความทันสมัยในแบบภาคเหนือก็มีแนวโน้มในลักษณะของการปฏิรูปสังคมและให้ความสำคัญไป

ที่การยกเลิกระบบการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคม ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษไปที่การพัฒนากระบวนการศึกษาและระบบสาธารณสุข ส่วนพื้นที่ในเมืองรัฐไม่ได้ให้ความสนใจที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนมากเท่ากับพื้นที่ในชนบท เนื่องจากรัฐมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่า จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า ช่วงที่เวียดนามแบ่งเป็น 2 ภาคนั้น สภาพเศรษฐกิจสังคม และการปกครองมีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ภาคใต้มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมาก ในขณะที่ภาคเหนือมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีรัฐเข้าแทรกแซงและควบคุมการผลิต อีกทั้งยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้เป็นอย่างดีเหนียวแน่น แต่เมื่อสงครามเวียดนาม-สหรัฐอเมริกา ยุติลงและจบลงด้วยชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ จึงได้มีการรวมภาคเหนือและภาคใต้เข้าด้วยกัน รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์ได้นำรูปแบบการพัฒนาแบบสังคมนิยมที่ใช้ในภาคเหนือมาปกครองภาคใต้ แต่ความมุ่งหวังของพรรคที่ต้องการเปลี่ยนภาคใต้ให้เป็นรัฐสังคมนิยมกลับไม่ง่ายอย่างที่คิด เนื่องจากภาคใต้เคยชินกับระบบทุนนิยม ที่มีความอิสระเสรีทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง อีกทั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ใช้มาตรการเด็ดขาดจากภาคใต้ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง ด้วยการนำเอาระบบนารวมที่รัฐยึดที่นาและปัจจัยการผลิตอื่นๆ ของชาวนามาเป็นของรัฐ และยึดกิจการธุรกิจภาคเอกชนมาเป็นกิจการของรัฐ ทำให้เกิดการต่อต้านจากคนในภาคใต้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ชาวนาไม่ร่วมมือกับนโยบายเร่งผลิตรายการเกษตรของรัฐ หรือการที่ชนชั้นกลางและพ่อค้าชาวจีนเลือกที่จะอพยพออกนอกประเทศ ก่อให้เกิดผลกระทบโดยรวมต่อเศรษฐกิจของประเทศ และยังส่งผลกระทบไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนเวียดนามโดยทั่วไปอย่างมาก รัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์จึงหันมาทบทวนปัญหานี้และหาทางแก้ไขอย่างจริงจัง ดังนั้น ในการประชุมสมัชชาแห่งชาติของพรรคครั้งที่ 6 ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1986 จึงได้หยิบยกเรื่องการปฏิรูปประเทศมาพิจารณากันอย่างจริงจัง และในที่ประชุมสมัชชาก็ได้อนุมัติแผนการปฏิรูปประเทศที่เรียกว่านโยบายโด่ย เม้ย การปฏิรูปดังกล่าวเน้นที่เศรษฐกิจเป็นหลัก ด้วยความเชื่อว่าการมั่นใจความมั่นคงทางเศรษฐกิจจะนำไปสู่การมีเสถียรภาพทางการเมืองและสังคม³

กล่าวได้ว่า นับตั้งแต่ ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา เวียดนามก้าวสู่ยุคแห่งการปฏิรูปอย่างแท้จริง แม้ว่าตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ ค.ศ. 1986 มีหลายครั้งที่ผู้นำระดับสูงในพรรคสายที่เคร่งครัดในอุดมการณ์สังคมนิยม จะมีที่ท่าไม่ไว้ในในการปฏิรูปว่าจะมีผลบั่นทอนอุดมการณ์สังคมนิยมให้อ่อนแอลง แต่กระแสการเติบโตของเศรษฐกิจการตลาดและเสรีนิยม ซึ่งพรรคเป็นผู้กำหนดนโยบายเอง โดยลดการควบคุมจากส่วนกลางและทำให้มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

³ สูด จอนเจดลิน. ประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่สมัยอาณานิคมฝรั่งเศสถึงปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 298.

ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งทางด้านการเกษตร พาณิชยกรรม และการลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้ประเทศเวียดนามในช่วงก่อนสิ้น ค.ศ. 2000 เติบโตขึ้นมากจนยากเกินกว่าที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมในพรรคจะหยุดยั้งไว้ได้ แต่ก็ดูเหมือนว่าแผนการปฏิรูปของพรรคจะประสบความสำเร็จอยู่ที่การปฏิรูปทางเศรษฐกิจมากที่สุด ในขณะที่การปฏิรูปทางการเมืองและสังคมดำเนินไปอย่างเชื่องช้า สาเหตุอาจเกิดจากความระแวงของพรรคคอมมิวนิสต์ที่เกรงว่าจะปฏิรูปทางการเมืองในแนวทางเดียวกับเศรษฐกิจ นั่นคือ การลดการควบคุมจากส่วนกลางจนทำให้พรรคต้องเผชิญการทำลายทางการเมือง ทำให้พรรคต้องคอยสอดส่องดูแลและแทรกแซงกิจกรรมต่างๆ ในสังคมที่เห็นว่าเสี่ยงหรือขัดกับนโยบายของพรรคฯ เช่น กิจกรรมหนังสือพิมพ์และสำนักพิมพ์ทั้งหลาย ต่างตกเป็นเป้าหมายที่พรรคจะต้องคอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อไม่ให้เกิดความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์เกินกว่าขอบเขตที่พรรคกำหนดไว้

จากทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ยุคปฏิรูปเศรษฐกิจของเวียดนามได้้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมอย่างชัดเจน เพราะแม้ว่าแผนการปฏิรูปจะช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตขึ้น แต่ระบบสังคมนิยมในเวียดนามกลับต้องเผชิญกับการไหลบ่าของความคิดใหม่ๆ ที่ไม่อาจลงรอยกับความคิดสังคมนิยม และดูเหมือนว่าจุดมุ่งหมายของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่มีอยู่สองประการ คือ การสร้างความเจริญเติบโตและความอยู่ดีกินดีทางเศรษฐกิจ กับในขณะเดียวกันก็ยืนยันการผูกขาดอำนาจทางการเมือง เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันเอง ดังนั้นเวียดนามยุคใหม่นี้จึงเป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อทุกส่วนของสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุด แต่เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมให้แข็งแรงเป็นปึกแผ่นได้ ดังนั้นหากสังคมเวียดนามเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ยิ่งส่งผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวไม่ทางใดก็ทางหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวเวียดนามจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อาจพิจารณาได้จากแผนภาพ⁴ ดังต่อไปนี้

⁴ Pham Bich San, Family, Community and Modernization in Asian Societies – Japan, Vietnam and Thailand (Japan: Asian-Pacific Center, 1997), p.1.

Before 1889	1889-1945	1945-1954	1954-1975	1975-1986	1986 to now
Traditional family		Transitional family			Modern family

		The North: Socialistic modernization		
No modernization	Colonization & began modernization		Centralized economy modernization	Market oriented modernization
		The South Capitalistic modernization		

แผนภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวเวียดนาม ซึ่งสัมพันธ์กับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม หากจะพิจารณาถึงวิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวเวียดนาม สามารถแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ช่วง คือ

1. ครอบครัวเวียดนามแบบจารีตประเพณี
2. ครอบครัวเวียดนามในช่วงการเปลี่ยนแปลง
3. ครอบครัวเวียดนามยุคใหม่⁵

3.1 ครอบครัวเวียดนามแบบจารีตประเพณี (ก่อน ค.ศ.1889-1954)

ในอดีตครอบครัวชาวเวียดนามเป็นครอบครัวขยาย แต่ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบไปด้วยสมาชิก 2 ช่วงอายุ ครอบครัวเดี่ยวในเวียดนามเริ่มมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14-15 ตามการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรรายย่อย สมาชิก 2 ช่วงอายุคนนั้นประกอบด้วย คนรุ่นแรก คือ พ่อแม่ หรือ ปู่ย่า ตายาย ที่อาศัยอยู่กับบุตรชายคนโต ส่วนบุตรคนอื่น ๆ ที่รองลงมาจะไม่อาศัยอยู่กับพ่อแม่เมื่อพวกเขาแต่งงานออกเรือนไปแล้ว แต่ในความเป็นจริงหากจะกล่าวว่าครอบครัวชาวเวียดนามมีลักษณะครอบครัวเดี่ยวก็อาจกล่าวได้ไม่เต็มปากนัก น่าจะเรียกว่าเป็น "ครอบครัวเชิงเดี่ยว" มากกว่า เพราะแม้ว่าลูกๆ ที่เติบโตแล้วจะไม่อาศัยอยู่ที่บ้านของพ่อแม่ก็ตาม แต่ยังมีสายสัมพันธ์ที่คงอยู่ไม่เสื่อมคลายระหว่างพวกเขา นั่นคือ พ่อแม่และลูกยังคงช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความช่วยเหลือด้านการเงินและกิจกรรมทางการผลิต หรือยิ่งไปกว่านั้นพ่อแม่อาจรับเลี้ยงดูหลานในยามเกิดเหตุจำเป็นขึ้น

⁵ อ้างอิงจาก Pham Bich San, Family, Community and Modernization in Asian Societies – Japan, Vietnam and Thailand (Japan: Asian-Pacific Center, 1997).

ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นฐานการเงินและฐานการสะสมปัจจัยการผลิตที่สำคัญของบ้านได้แก่ เรือกสวนไร่นาและเครื่องมือการเกษตร กิจกรรมทางการเงินจะอยู่ในรูปแบบการเกษตรขนาดเล็ก ดังคำพูดที่กล่าวว่า “ผัวไถ เมียหว่าน และควายกลบ”⁶ ลักษณะของการหาเลี้ยงครอบครัวเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญของครอบครัวชาวเวียดนาม

เรื่องการเมืองมีบุตร ถือว่ามีบทบาทสำคัญและมีคุณค่าต่อครอบครัวมาก ไม่ว่าจะครอบครัวนั้นจะมีฐานะยากจนหรือร่ำรวย จะอาศัยอยู่ในชนบทหรือในเมืองก็ตาม ทุกคนอยากจะมีบุตรไว้สืบสกุลหลายๆ คนด้วยกันทั้งสิ้นโดยเฉพาะลูกชาย เพราะการมีลูกชายถือว่ามีค่าอย่างยิ่งต่อการสืบเชื้อสายของวงศ์ตระกูล ลูกชายจะได้รับการดูแลเอาใจใส่มากในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของการนำความสุขและความดีงามมาสู่ครอบครัว อีกทั้งการมีลูกชายยังช่วยให้สถานภาพในครอบครัวของภรรยามีความแข็งแกร่งขึ้น และช่วยให้ชีวิตการสมรสของเธอมุ่งมีความสำคัญมากขึ้น แต่ในกรณีที่ภรรยาไม่สามารถมีลูกชายได้ สถานภาพของเธอจะด้อยลงและเธอจำเป็นต้องยินยอมให้สามีของเธอแต่งงานใหม่ได้ ชาวเวียดนามค่านิยมเรื่องการเมืองมีบุตรสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายหญิง เนื่องจากลูกๆ ทั้งหลายจะกลายเป็นบุคคลสำคัญของพ่อแม่ที่คอยเลี้ยงดูท่านในยามชรา

หนึ่งในลักษณะเด่นของครอบครัวเวียดนามแบบจารีตประเพณี คือ ทุกครอบครัวจะต้องบูชาบรรพบุรุษ การบูชาบรรพบุรุษนี้จะกระทำทุกวันหรือทำทุกวันที่ 1 หรือ 15 ตามปฏิทินจันทรคติ ในการจัดพิธีกรรมหลักจะจัดขึ้นที่บ้านของบุตรชายคนโต โดยถือวันที่พ่อแม่เสียชีวิตเป็นวันสำคัญในการทำพิธี ถ้าหากครอบครัวนั้นเป็นคนมีฐานะร่ำรวยหรือเป็นคนชั้นสูงก็อาจจะทำพิธีต่ออีกหลายวัน ตลอดการทำพิธีบูชาบรรพบุรุษ ชาวเวียดนามจะอ้อนวอนต่อบรรพบุรุษให้ช่วยเหลือการงานของพวกเขาให้มีความสะดวกราบรื่น ขอให้ชีวิตมีแต่ความสุขและช่วยปกป้องพวกเขาให้รอดพ้นจากปีศาจร้าย นอกจากนี้การจัดพิธีบูชาบรรพบุรุษถือได้ว่าเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะสมาชิกในครอบครัวจะมาพร้อมหน้าพร้อมตากันในวันฉลองครบรอบการเสียชีวิตของพ่อแม่ ในวันนั้นสมาชิกจะได้มีโอกาสปรับความเข้าใจและเชื่อมสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ดังนั้นการบูชาบรรพบุรุษถือได้ว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งในฐานะเป็นหลักประกันทางสังคมที่เชื่อมโยงคุณค่าของอดีตไว้ไม่ให้สูญหาย

⁶ โสภณา ศรีจำปา, สุภาษิตเวียดนาม เล่ม 2 (มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, 2542) หน้า 65.

ด้านการเลือกคู่ครองและการแต่งงาน ครอบครัวชาวเวียดนามจะให้ความสำคัญ แต่จะไม่คำนึงถึงเรื่องความรักหรือการมีเพศสัมพันธ์เป็นอันดับแรก เพราะโดยปกติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์จะถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควรเปิดเผย และควรเป็นเรื่องส่วนตัวของสามีภรรยา ดังนั้นสามีภรรยาจึงควรวางตัวให้เหมาะสมและไม่แสดงความรักใคร่ต่อกันในที่สาธารณะ เพราะเป็นเรื่องที่ไม่สุภาพและอาจตกเป็นที่ครหาในตาของเพื่อนบ้านได้

ครอบครัวเวียดนามแบบจารีตประเพณีจะดำเนินตามระบบปิตาธิปไตย (patriarchal system) อำนาจสิทธิ์ขาดทั้งหมดจะอยู่ที่ผู้ชายที่อาวุโสมากที่สุดในการครอบครัวยุคใหม่ ดังนั้นพ่อจะได้รับความเคารพนับถือในฐานะหัวหน้าครอบครัว พ่อจะมีสิทธิ์ในการเลือกงานที่เหมาะสม เลือกหาสามีหรือภรรยาให้กับบุตรของตน และในการเลือกคู่ครองจะพิจารณาจากความปรองดองระหว่างสองครอบครัว โดยเฉพาะกรณีที่ยกลูกสาวให้แก่ครอบครัวฝ่ายชาย เพราะถือว่าการยกลูกสาวให้เป็นการนำแรงงานไปเพิ่มให้กับครอบครัวของสามี ในการแต่งงานเรื่องความรักจะไม่ได้นำมาพิจารณาเป็นเหตุผลสำคัญ ส่วนการหย่าร้างจะไม่ได้รับการยอมรับอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิง ในขณะที่ผู้ชายสามารถหาเหตุผลได้หลายประการในการบอกเลิกภรรยาหรือมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน

ด้านสถานภาพของสตรีถือว่ามีความยุติธรรมอยู่ในระดับพอสมควร สตรีชาวเวียดนามจะไม่ไปอยู่ตามลำพังกับผู้ชายคนอื่นที่ไม่ใช่สามีของตน และพวกเธอก็มีเสรีภาพมากกว่าผู้หญิงชาวจีนหรือผู้หญิงอิสลาม⁷ พวกเธอสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ยิ่งไปกว่านั้นผู้หญิงชาวเวียดนามยังสามารถหารายได้จุนเจือครอบครัวด้วยการมีกิจการค้าขายเล็กๆ เป็นของตนเอง โดยเฉพาะในชนบทซึ่งเป็นสถานที่ที่ชาวเวียดนามยังมีวิถีชีวิตดั้งเดิมอยู่ ดังนั้นพวกเธอจึงสามารถควบคุมรายจ่ายของครอบครัวได้ดีพอๆ กับการจัดการงานภายในบ้าน จนกระทั่งมีคำพูดที่กล่าวถึงผู้หญิงชาวเวียดนามไว้ว่า "นายพลของครอบครัว" (the general of the interior)⁸ เพราะพวกเธอจะเป็นผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจมากที่สุดของครอบครัว แม้ว่าผู้หญิงเวียดนามมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชายแต่จะไม่มีแบ่งแยกเพศอย่างรุนแรง เห็นได้จากศตวรรษที่ 15 ในสมัยราชวงศ์เล ได้มีการออกประมวลกฎหมายลักษณะอาญาหลายมาตราที่

⁷ My-Van Tran. Some Aspect of The Position for Women in Tradition Vietnam. Eleventh IAHA (International Association Conference) Conference (August 1988): 4.

⁸ Marilyn W. Hoskins, Vietnamese Women: Their Roles and Their Options, from Changing Identities in Modern Southeast Asia (Mouton Publishers, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), p.134.

กล่าวถึงสิทธิโดยตรงของผู้หญิง⁹ เรื่องความเท่าเทียมกันในทรัพย์สินที่พ่อแม่มอบเป็นมรดกให้แก่บุตรสาวและบุตรชาย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศจีนบุตรชายเท่านั้นจึงจะมีสิทธิในมรดก หรืออีกมาตรฐานหนึ่งที่กล่าวถึงหญิงม่ายซึ่งยังคงมีสิทธิและอำนาจในการจัดการดูแลทรัพย์สินของครอบครัว แม้ว่าหญิงม่ายผู้นั้นจะแต่งงานใหม่ก็ตาม จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ชาวเวียดนามจะมีความสุขเมื่อให้กำเนิดบุตรสาว แม้ว่าเขาอยากจะมีบุตรชายมากกว่าก็ตาม

อีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยจะขอล่าถึง คือ ผลกระทบจากการล่าอาณานิคมที่มีต่อสถาบันครอบครัวเวียดนาม ตามความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า สถาบันครอบครัวเวียดนามย่อมได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ครั้งนี้ ซึ่งมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบอาณานิคม การขยายตัวของระบบการศึกษาแบบใหม่ การแพร่หลายของสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ อีกทั้งการขยายตัวของเมืองที่มีความทันสมัย มีผลต่อการก่อตัวของกลุ่มสังคมแบบใหม่ในเวียดนาม โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองอย่างถาวรมากขึ้น เมืองใหญ่ในไซ่ง่อนและฮานอย กลายเป็นที่อยู่และที่ประกอบอาชีพของชาวเวียดนามที่มีการศึกษา และทำงานในระบบราชการหรือธุรกิจเอกชน นอกจากนี้ เมืองยังเป็นที่ยอมรับของชนชั้นกรรมมาชีพ ที่ยังชีพด้วยการขายแรงงาน เช่น กุ๊สลากรรท กรรมกรโรงสีข้าว ท่าเรือ และโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อีกทั้งระบบการศึกษาแบบใหม่และการรับรู้วัฒนธรรมฝรั่งเศส รวมทั้งวัฒนธรรมตะวันตกที่แผ่เข้ามาในสิ่งพิมพ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์หรือนวนิยาย รวมทั้งชาวเวียดนามที่สำเร็จการศึกษา กลับมาจากฝรั่งเศส มีผลให้ค่านิยมและการประพฤติปฏิบัติตัวของหนุ่มสาวเวียดนามบางกลุ่มเปลี่ยนไป จารีตและความเชื่อทางสังคมแบบเก่าของเวียดนามกำลังค่อยๆ เลือนหายไป ขณะที่ความคิดและค่านิยมใหม่ซึ่งเป็นอิทธิพลจากสิ่งพิมพ์และวัฒนธรรมจากภายนอกกำลังเข้ามาแทนที่ โดยเฉพาะในครอบครัวของชนชั้นกลาง ลูกหลานของคนเหล่านี้มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากจารีตดั้งเดิม เช่น การแต่งงานแบบตะวันตก การนัดพบกันระหว่างชายหนุ่ม หญิงสาว เป็นต้น

นอกจากนี้ การล่าอาณานิคมทำให้เกิดแนวคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ความคิดเห็นส่วนบุคคล (conception of individual) และความสุขส่วนบุคคล (individual happiness) แพร่กระจายอยู่ทั่วสังคมเวียดนามผ่านทางระบบการศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งเข้ามาแทนที่ระบบการศึกษาแบบเก่า คือ การสอนตามแนวคิดขงจื้อ การศึกษาสมัยใหม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าศึกษาและครอบครัวในเมืองหลายครอบครัวต่างอนุญาตให้บุตรสาวของตนไปเรียนหนังสือได้ ภายใต้อิทธิพลค่านิยมสมัยใหม่นี้ ความรักโรแมนติกระหว่างชายหนุ่ม หญิงสาวได้เกิดขึ้นและดู

⁹ Esta Ungar, "Confucianization and Its Implications for Family and Property in Vietnam", *Law and the Chinese in Southeast Asia*, ed. M. Barry Hooker (Institution of Southeast Asian Studies, 2002), p.78.

ภายใต้อิทธิพลค่านิยมสมัยใหม่นี้ ความรักโรแมนติกระหว่างชายหนุ่ม หญิงสาวได้เกิดขึ้นและดูเหมือนว่าจะกลายเป็นสัญลักษณ์ของสิทธิเสรีภาพ การเคารพในสิทธิส่วนบุคคลกลายเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับค่านิยมแบบเก่า ซึ่งมักจะให้ความสำคัญกับหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องให้ความสนใจครอบครัวและสังคมเป็นหลัก

ความเปลี่ยนแปลงในช่วงเริ่มต้นนี้เกิดขึ้นในปลายทศวรรษที่ 1920 ซึ่งเกิดขึ้นตามเมืองใหญ่ ความท้าทายที่เกิดขึ้นอีกครั้ง คือ สิทธิในการคู่ครองด้วยตนเอง ชายหนุ่ม หญิงสาวเริ่มมีความกล้าแสดงความสามารถของตนเพื่อค้นหาสามีหรือภรรยาที่เหมาะสมกับตน นอกจากนั้นพวกเขายังจัดงานแต่งงานด้วยตัวเองแทนการแต่งงานแบบเดิมที่มีพ่อแม่เป็นผู้จัดให้ ความคิดแบบใหม่นี้ได้รับการสนับสนุนจากวัยรุ่นหนุ่มสาว แต่ความสามารถด้านทานความต้องการของพ่อแม่ได้ สูดท้ายแล้วพวกเขาต้องยอมรับการตัดสินใจและความเห็นชอบจากพ่อแม่ เพราะว่าลูกมีหน้าที่ต้องทดแทนบุญคุณพ่อและแม่ (filial piety) ซึ่งชาวเวียดนามถือว่าเป็นสิ่งที่ลูกทุกคนต้องปฏิบัติ

ประเด็นที่สำคัญอีกประเด็น คือ เรื่องของสิทธิและบทบาทของสตรีภายในครอบครัว ชาวเวียดนามส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ทุกคนควรทำความเข้าใจในแนวคิดขงจื้อให้ถ่องแท้เสียก่อน เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตอาจไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับผู้หญิงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกต่อไป แต่ชาวเวียดนามอีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่า พวกเขาไม่สามารถยอมรับแนวคิดใหม่ๆ แบบนี้ได้ เพราะทำให้ผู้หญิงก้าวพ้นจากขอบเขตของหลักคำสอนของขงจื้อได้ พวกเขาเกรงว่าหากผู้หญิงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นเท่าไร ก็จะทำให้ไปสู่ความวุ่นวายในครอบครัวมากขึ้นเท่านั้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ในยุคครอบครัวเวียดนามแบบจารีตประเพณีนั้น สังคมยังคงรักษาและปฏิบัติตามจารีตประเพณีนิยมอยู่โดยเฉพาะในชนบท แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ในเขตเมืองกลับคลายความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามจารีตประเพณีและมีความยืดหยุ่นมากกว่า จารีตนิยมทั้งหลายยังคงปรากฏให้เห็นในกฎหมายเวียดนามหลายฉบับดังที่ยกตัวอย่างมาแล้วข้างต้น สรุปแล้วก็คือ แม้จะเป็นช่วงที่เวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส แต่ครอบครัวชาวเวียดนามยังคงปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่นับถือสืบทอดกันมา แต่ก็เริ่มที่จะเห็นเค้าของปัจจัยใหม่ๆ ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัวเวียดนามขึ้นแล้ว

3.2 ครอบครัวยเวียดนามช่วงการเปลี่ยนแปลง (ประมาณ ค.ศ. 1945 - 1986)

จากความเปลี่ยนแปลงที่ค่อยๆ เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยในระบบครอบครัวเวียดนาม ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากนโยบายการสร้างความทันสมัย (modernization) ให้เกิดขึ้นในสังคมเวียดนาม กลับชะงักลงด้วยสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 หรือ สงครามเวียดนามกับฝรั่งเศส เมื่อสงครามสิ้นสุดลง จึงเกิดปัจจัยใหม่ในสังคมขึ้น 2 ปัจจัย คือ การใช้ชีวิตแบบอเมริกันชนในภาคใต้ และการสร้างรูปแบบสังคมนิยมในภาคเหนือ ปัจจัยดังกล่าวได้เพิ่มแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวเวียดนามแบบจารีตประเพณีหลายทิศทางด้วยกัน คือ

3.2.1 ความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในเวียดนามภาคใต้

ระหว่างปี ค.ศ. 1954 - 1963 ระบบครอบครัวเวียดนามในภาคใต้ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ก่อนที่จะเกิดสงครามเวียดนามกับสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อความเจริญและความทันสมัยเข้ามาในภาคใต้ ทำให้เกิดอาชีพใหม่ซึ่งเป็นตำแหน่งหน้าที่ในระดับสูงและมีอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังทำให้เกิดรูปแบบครอบครัวที่แตกต่างออกไป 2 แบบด้วยกันคือ ครอบครัวตระกูลขุนนางเก่าแก่ที่ยังคงภาคภูมิใจกับความเป็นผู้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ทรงคุณค่าเอาไว้ กับครอบครัวเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้รับการฝึกฝนการทำงานจากชาวตะวันตกทำให้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมาด้วย

การอนุรักษ์คุณค่าแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีได้รับการสนับสนุนจากประธานาธิบดีโง ดินห์ เซียม (Ngo Dinh Diem) ผู้นำภาคใต้ซึ่งมีแนวคิดอนุรักษ์นิยมและยังนับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก ทำให้ประธานาธิบดีเซียมเป็นคนที่รักษาแบบแผนแห่งลัทธิขงจื้อไว้มาก นอกจากนี้ประธานาธิบดีเซียมยังคิดว่าสังคมจะต้องสร้างขึ้นจากพื้นฐาน ครอบครัวที่สืบทอดประเพณี ดังนั้นในปี ค.ศ. 1959 รัฐบาลประธานาธิบดีโง ดินห์ เซียม ได้ออกกฎหมายครอบครัว (The Family Law) เช่น กำหนดให้การแต่งงานจะต้องได้รับความยินยอมจากพ่อแม่ หรืออนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้มากกว่า 1 คน เป็นต้น ตามกฎหมายฉบับนี้ผู้หญิงสามารถแต่งงานได้เมื่ออายุ 15 ปี และผู้ชายอายุ 18 ปี ด้วยกฎหมายลักษณะเช่นนี้ได้เอื้อประโยชน์ให้แก่ดินแดนภาคใต้ โดยเฉพาะดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพื้นที่แถบชายแดนที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีตามแนวคิดขงจื้อไว้โดยเฉพาะเรื่องของครอบครัว

อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลานั้นสังคมภาคใต้ยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงมากนัก ระเบียบทางสังคมถูก กำหนดขึ้นบนพื้นฐานของระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัว ผู้ชายมีลักษณะความเป็นผู้นำทาง สังคมมากโดยเฉพาะภายในครอบครัว ส่วนผู้หญิงอยู่ในฐานะของผู้ที่ต้องพึ่งพิงหรือได้รับการ อุปถัมภ์จากผู้ชาย และครอบครัวไหนที่ผู้ชายมีภรรยาหลายคนถือว่าเป็นเหตุการณ์ปกติ ส่วนลูกก็ ต้องเชื่อฟังการตัดสินใจของพ่อแม่ ซึ่งระเบียบวินัยเหล่านี้ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน และใน ภาคเหนือกับภาคใต้ยังมีค่านิยมในการเลี้ยงดูบุตรกับระบบภายในครอบครัวที่แตกต่างอีกด้วย

ในระยะเวลาที่ ภาคใต้มีการติดต่อกับประเทศในแถบตะวันตกมากขึ้น ก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงเล็กๆ ขึ้นในสถาบันครอบครัว ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นอันดับแรกในวรรณกรรม เวียดนามและวงการหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในช่วงต้นทศวรรษที่ 1920 ทั้งหนังสือ นิตยสาร และหนังสือพิมพ์เริ่มกล่าวถึงบทบาทและสิทธิสตรีที่มีต่อครอบครัวและสังคมอย่างกว้างขวาง เช่น นิตยสารรายสัปดาห์ Phu Nu Tan Van (Women's News) หรือ Nam Phuong (Southern Ethos) เป็นต้น แต่ประเด็นที่กล่าวถึงในช่วงนี้จะเจาะจงเฉพาะสตรีในระดับชั้นสูงของสังคม เท่านั้น¹⁰ ไม่เพียงแต่เฉพาะในเมืองเท่านั้นยังขยายไปยังพื้นที่อื่นๆ อีกด้วย ค่านิยมแบบเก่ายังคง รักษาไว้เป็นอย่างดีแต่ในทางปฏิบัติเริ่มมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

แต่ในทันทีที่สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 เกิดขึ้น (เวียดนามรบกับสหรัฐอเมริกา) เมื่อ ค.ศ. 1965 ทำให้พื้นที่ชนบทในเขตภาคใต้กลายเป็นสมรภูมิรบอย่างดุเดือด แต่ในทางตรงกันข้ามพื้นที่ เหล่านี้ก็ได้รับการช่วยเหลือครั้งแล้วครั้งเล่าจากสหรัฐอเมริกา เพราะสหรัฐอเมริกาต้องการดึง ชาวนามาเป็นพวกของตน โดยการมอบเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการเกษตรให้แก่ชาวนา เช่น เครื่องจักร เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยากำจัดศัตรูพืชเพื่อใช้ในพื้นที่การเกษตร นอกจากนี้ยังมีการ กำหนดนโยบายการสร้าง ความทันสมัยให้กับเมืองใหญ่อย่างมาก ทำให้วิถีชีวิตในเมือง เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สินค้าอุปโภคบริโภคใหม่ๆ ถูกนำเข้ามาในเวียดนามได้และได้รับความ นิยมเป็นอย่างมาก

ในช่วงเกิดสงครามนั้นการปรากฏตัวของทหารอเมริกันกว่าครึ่งล้านคนและทหารพันธมิตร จากต่างประเทศได้กลายเป็นต้นแบบการใช้ชีวิตในแบบตะวันตกซึ่งชาวเวียดนามนิยมชมชอบและ นำไปเลียนแบบ อิทธิพลจากตะวันตกนี้ไม่ได้เห็นแต่ในหนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือในโรงเรียน เท่านั้น แต่ยังปรากฏให้เห็นตามท้องถนนในชีวิตประจำวัน สร้างความตกตะลึงให้แก่กลุ่มคนใน

¹⁰ David G. Marr, *Vietnamese Tradition On Trial 1920-1945*, (Los Angeles: University of California Press, 1984), p. 202.

ฝ่ายด้วยกัน คือ ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่พยายามจะรักษาคุณค่าของประเพณีอันดีงามไว้ และปฏิเสธรที่จะรับวิถีชีวิตแบบใหม่ กับฝ่ายเสรีนิยม คือ พวกที่ยอมรับวิถีชีวิตแบบใหม่และพยายามปรับเปลี่ยนให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของตน

แต่ก็มีอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง นั่นคือ อัตราการเกิดของประชากรที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเตรียมรับมือกับสงครามจากภาคเหนือที่มีกำลังคนมากมาย รัฐบาลเวียดนามใต้จึงออกกฎหมายอย่างเป็นทางการสนับสนุนให้ชาวเวียดนามใต้มีบุตรเพิ่มมากขึ้นโดยให้มีการวางแผนครอบครัว ดังนั้นครอบครัวชาวเวียดนามใต้จึงเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ครอบครัวหนึ่งประกอบด้วยบุตร 10 คน หรือมากกว่านั้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาคเหนือกับภาคใต้จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของอัตราการเกิด แต่สิ่งเหมือนกันคือ ค่านิยมเรื่องการมีบุตรชาย แต่ในภาคใต้ค่านิยมของการมีบุตรชายไม่มากเท่าในภาคเหนือ และพ่อแม่ที่มีอายุมากต่างเต็มใจที่จะอยู่กับบุตรสาวโดยเฉพาะบุตรสาวที่เป็นทหารมากกว่า เพราะนอกจากจะได้รับการยกย่อง ความเลื่อมใสที่บุตรสาวจะรอดกลับมาจากสงครามยังมีสูงกว่าบุตรชาย

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แนวความคิดของคนในครอบครัวมีการผสมผสานกันระหว่างความมีเหตุมีผลมากขึ้นและให้ความเท่าเทียมกันมากขึ้น อีกทั้งยังคงปฏิบัติและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวพบมากในคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่โดยเฉพาะยุคหลังสงคราม

3.2.2 ความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในเวียดนามภาคเหนือ

แนวคิดสังคมนิยมมีอิทธิพลอย่างรุนแรงต่อความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวชาวเวียดนามเหนือ แนวคิดนี้ได้สนับสนุนให้สร้างสังคมใหม่ที่สมบูรณ์แบบซึ่งไม่มีสังคมไหนจะมาเทียบเท่าได้ในภาคเหนือได้ยอมรับแนวคิดนี้และนำมาใช้ ปรับเปลี่ยนให้เป็นรูปแบบครอบครัวใหม่ ซึ่งต่อมาเรียกว่า ครอบครัวที่ได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐ (subsidized family)

การจัดตั้งรูปแบบครอบครัวใหม่ เริ่มต้นขึ้นจากการออกรัฐธรรมนูญฉบับปี 1946 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเวียดนามที่รัฐบาลเวียดนามประกาศใช้เพื่อขจัดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง ตามประกาศหลายฉบับซึ่งเกี่ยวกับการแต่งงาน สิทธิของสตรีใน

การหย่า และกฎหมายการแต่งงานและครอบครัวปี 1959¹¹ ได้ยึดหลัก 4 ข้อคือ 1. สิทธิในการเลือกคู่ครองแต่งงานอย่างเสรี 2. การมีสามีภรรยาเดียว 3. ความเท่าเทียมกันทางด้านเพศและการปกป้องสิทธิสตรีในครอบครัว 4. การปกป้องสิทธิของเด็กในครอบครัว นอกจากนี้กฎหมายดังกล่าวยังกำหนดอายุของชายหญิงที่สามารถแต่งงานได้ คือ ผู้หญิงต้องมีอายุ 18 ปี และผู้ชายมีอายุ 20 ปี

สิ่งสำคัญอันดับแรกที่รัฐบาลเวียดนามเหนือปฏิบัติตามแนวทางสังคมนิยม คือ การทำลายระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยการผลิต ที่ดิน ไปจนถึงทำลายความแตกต่างระหว่างชนชั้น เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคลและระหว่างชายหญิง กระบวนการดังกล่าวทำให้รากฐานระบบการปกครองโดยลำดับชั้น (hierarchy) ซึ่งมีผู้ชายเป็นผู้นำอ่อนกำลังลง โดยเฉพาะในครอบครัว เนื่องระบบการปกครองโดยลำดับชั้นนี้จะมีพลังอำนาจได้ก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบด้านการครอบครองเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการครอบครองที่ดินและปัจจัยการผลิต

ด้านเสรีภาพของสตรีได้รับความสนใจและให้ความสำคัญมากในยุคนี้ โดยมีการจัดโครงการรณรงค์หลายโครงการที่ช่วยให้สถานภาพของสตรีดีขึ้น หนึ่งในโครงการที่สำคัญ คือ การรณรงค์ให้สตรีมีความรู้ สามารถอ่านออกเขียนได้ ทำให้สตรีมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาสูงขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น โครงการรณรงค์เหล่านี้ยังเกิดขึ้นทั่วทุกพื้นที่เพื่อสนับสนุนให้สตรีมีส่วนร่วม และช่วยเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อสตรีอีกด้วย นอกจากนี้ครอบครัวเวียดนามยุคใหม่ยังยกย่องเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงตามอุดมการณ์สังคมนิยมซึ่งเน้นเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ

ในช่วงสงครามเวียดนาม – สหรัฐอเมริกา บทบาทของผู้หญิงมีสูงมาก เมื่อผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในหน้าที่หลักที่สำคัญ อันได้แก่ กิจกรรมการผลิตและงานบ้าน พวกเขาจึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะพื้นที่ในแถบชนบท นอกเหนือไปจากนี้ สังคมภาคเหนือยังมีลักษณะพิเศษอื่นอีก นั่นคือ การหย่าร้างเป็นเรื่องที่ทำได้ยากในทางกฎหมาย เพราะกฎหมายได้กำหนดไว้ว่าการหย่าร้างจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากภรรยา ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับขนบธรรมเนียมประเพณีในอดีตอย่างมาก

¹¹ William S. Turley, "Woman in the Communist Revolution in Vietnam", Asian Survey Vol. XII No. 9 (September 1972) : 798-799.

ส่วนเรื่องการสืบสกุลและการมีบุตรชายนั้นยังคงสำคัญอยู่ แต่ไม่เน้นอย่างชัดเจนเหมือนในอดีต อันเป็นผลสืบเนื่องจากการออกกฎหมายการวางแผนครอบครัวและควบคุมการมีบุตรในครอบครัวหนึ่งไม่เกิน 2 คน อีกทั้งระดับการศึกษาของคนสูงขึ้นโดยเฉพาะในเมือง ทำให้ชาวเวียดนามในภาคเหนือมีค่านิยมเปลี่ยนไป เรื่องการแต่งงานยังคงมีแนวคิดอนุรักษ์นิยมอยู่ แต่การแสดงออกเริ่มมีการปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคม กล่าวคือ หากเป็นในอดีตทั้ง 2 ครอบครัวจะยินยอมให้บุตรของตนแต่งงานได้นั้นจะพิจารณาจากฐานะทางสังคมที่คล้ายคลึงกันและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน แต่ในปัจจุบันสิ่งที่ครอบครัวจะพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ ครอบครัวที่จะมาขอเกี่ยวดองเป็นญาตินั้นทำงานให้กับรัฐบาลพรรคคอมมิวนิสต์หรือไม่ ส่วนบทบาทของพ่อแม่ในการตัดสินใจเฟ้นหาภรรยาหรือสามีให้แก่บุตรของตน เป็นเรื่องที่คำนึงถึงน้อยลง แต่ก็ยังคงสำคัญอยู่ เพราะว่ายังมีบางส่วนในเวียดนามภาคเหนือที่ยังมีการจัดงานแต่งงานตามคำแนะนำของพ่อแม่

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ครอบครัวที่ได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐ (subsidized family) สนับสนุนการแต่งงานที่อยู่บนพื้นฐานของความรัก โดยอ้างถึงเสรีภาพและความสุขส่วนบุคคล แต่หน้าที่ส่วนรวมแห่งระบบสังคมนิยมต้องเกิดขึ้นก่อนสิทธิส่วนบุคคล จากความคิดนี้ทำให้ครอบครัวเวียดนามยุคใหม่ในภาคเหนือแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ในประเทศ

เนื่องจากกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของรัฐ ความคิดเรื่องมรดกส่วนตัวจึงเป็นความคิดที่ห่างไกลไปจากใจชาวเวียดนามเหนือ แต่ในความเป็นจริงแล้วมรดกที่มีค่ามากที่สุดในเวลานั้นคือ พ่อแม่สามารถจัดหางานดีๆ ในหน่วยงานรัฐให้แก่บุตรของตนได้ เพราะการทำงานในหน่วยงานรัฐย่อมช่วยให้เกิดความมั่นใจในเรื่องของเงินเดือนที่มั่นคงตลอดชีวิต แนวคิดนี้ได้กลายเป็นบรรทัดฐานสำคัญของการทำงานในหน่วยงานรัฐ และการออกจากชนบทมาทำงานในเมืองได้กลายเป็นความใฝ่ฝันของชาวนาชาวไร่แทบทุกคน

จะเห็นได้ว่า ครอบครัวชาวเวียดนามเหนือมีขนาดเล็กลง ขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งหลายยกเว้นเรื่องการมีทายาทสืบสกุล จะอยู่ภายใต้การจัดการและการควบคุมโดยรัฐและสังคม ด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวสามารถรักษาไว้ได้ แต่อยู่ในระดับต่ำ เพราะยึดหลักตามแนวทางสังคมนิยมที่ถือว่าครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานการผลิตและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต หากครอบครัวยังคงสภาพเช่นนี้อยู่จะทำให้ระบบทุนนิยมฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ ดังนั้นจึงต้องทำลายระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้เหลือน้อยที่สุด จึงจะสามารถดำเนินการสร้างชาติตามแนวทางสังคมนิยมต่อไปได้

3.3 ครอบครัวเวียดนามยุคใหม่ (ประมาณ ค.ศ. 1986 - ปัจจุบัน)

จากที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นว่ารัฐบาลเวียดนามได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการแต่งงานและครอบครัวขึ้นเพื่อให้การรณรงค์การวางแผนครอบครัวบรรลุเป้าหมาย คือ สามีภรรยาที่มีบุตรได้ไม่เกิน 2 คน และการแต่งงานผู้หญิงจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี และผู้ชายมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี ทำให้ลักษณะของครอบครัวมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะในระยะ 10 ปี หลังจากการปฏิรูปเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบครอบครัวมีการปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพใหม่ ถ้าหากจะสังเกตให้ดี นับตั้งแต่อดีตเวียดนามประกอบด้วยกลุ่มเศรษฐกิจหลักเพียง 2 กลุ่ม คือ ยากจนกับไม่ยากจน แต่ในปัจจุบันกลับประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีระดับทางสังคมอันหลากหลาย ทำให้เกิดช่องว่างที่ไม่เท่าเทียมระหว่างกันและกันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่ทางภาคเหนือของเวียดนาม สินค้าอุปโภคบริโภคยุคใหม่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ในขณะที่เดียวกันรายได้ที่มีเพิ่มมากขึ้นแต่การใช้จ่ายไปกับสินค้าที่ไม่ใช่อาหารก็มีเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะในชนบทซึ่งส่วนใหญ่จะเสียค่าใช้จ่ายไปกับการบูชาบรรพบุรุษ งานสังสรรค์พบปะในหมู่ญาติ งานศพ งานแต่งงาน ฯลฯ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ในชนบทถือว่ามีคุณค่ามากพอที่จะกล่าวได้ว่าเป็นการทำเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้องได้พบปะพูดคุยกันนั่นเอง

แม้ว่าสังคมเวียดนามจะเข้าสู่ยุคแห่งความทันสมัยมานานพอสมควร แต่ครอบครัวก็ยังถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ สังเกตได้จากแรงกดดันจากสังคมที่มีต่อบุคคลที่กำลังจะแต่งงาน ถ้าหากเป็นสมัยก่อนที่กระแสสังคมนิยมยังเข้มข้นรุนแรง เด็กหนุ่มสาวก็จะได้รับแรงสนับสนุนให้ออกบรหรือทำงานรับใช้กองทัพและประเทศชาติ แต่ในปัจจุบันกลับมีทิศทางตรงกันข้าม ทุกคนเลือกที่จะอยู่บ้านและหางานในสิ่งที่ตนเองสนใจ นั่นหมายความว่าหนุ่มสาวเหล่านั้นทำทุกสิ่งทุกอย่างตามความพอใจของครอบครัว นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่สำคัญตามมาอีก คือ ภาวะเศรษฐกิจที่ชะงักงัน ความลังเลในการเลือกหนทางเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง และขาดอุดมการณ์ที่แน่วแน่มั่นคง เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคนหนุ่มสาวในยุคนี้ พลังศักยภาพในตัวของพวกเขาไม่ได้ดึงออกมาใช้อย่างเต็มที่ เนื่องจากพวกเขาต้องทำในสิ่งที่ครอบครัวกำหนดและเห็นสมควรว่าดีมีประโยชน์ต่อครอบครัว เช่น เรื่องการแต่งงาน

แม้ว่าสังคมยุคใหม่จะเปิดโอกาสแก่คนหนุ่มสาวสามารถแนะนำคู่อภิเษกให้พ่อแม่ได้รู้จักแทนที่พ่อแม่จะเป็นฝ่ายเลือกคู่ให้ แต่การจะได้แต่งงานหรือไม่นั้นก็ยังคงขึ้นอยู่กับความเห็นชอบ

จากพ่อแม่ ตรงจุดนี้แสดงให้เห็นถึงการหวนกลับมาของค่านิยมในเรื่องการแต่งงานที่ต้องได้รับความยินยอมจากครอบครัวที่ยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จบมหาวิทยาลัยแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อช่วงเวลาของสงครามอันยาวนานและอิทธิพลทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลและครอบครัวได้ผ่านพ้นกันไป การเลือกคู่ครองที่เหมาะสมซึ่งพิจารณาจากตำแหน่งและหน้าที่ของบุคคลว่ามีส่วนเกี่ยวข้องในทางการเมืองไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญอีกต่อไป

ด้านขนาดของครอบครัวก็มีจำนวนสมาชิกลดลง สังเกตได้จากอัตราการเกิดของเด็กที่ลดลงและอายุของสตรีที่มีบุตรเพิ่มมากขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป คือ ชาวเวียดนามไม่ได้คาดหวังว่าจะต้องมีบุตรมาสืบเชื้อสายของเขาต่อไป ซึ่งในความเป็นจริงแล้วจำนวนบุตร 2 คนต่อหนึ่งครอบครัวกลายเป็นมาตรฐานใหม่ของการมีบุตรที่รัฐบาลได้สนับสนุนรณรงค์เรื่องการวางแผนครอบครัวมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว คือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963 ซึ่งเริ่มต้นรณรงค์ในภาคเหนือก่อนแล้วจึงขยายออกไปทั่วประเทศหลังปี ค.ศ. 1975 อย่างไรก็ตามการมีบุตรชายก็ยังคงได้รับความนิยมโดยเฉพาะในภาคเหนือ และด้วยความปรารถนาที่อยากจะมิลูกชาย ทำให้จำนวนบุตรของแต่ละครอบครัวมีมากกว่าสองคน

ในเวลาเดียวกันการลดลงของขนาดครอบครัวก็ยังมีสิ่งที่ติดตามมาด้วย นั่นคือ การเพิ่มจำนวนของการใช้วิธีคุมกำเนิดในรูปแบบต่างๆ ประชาชนมองเห็นความแตกต่างระหว่างการมีเพศสัมพันธ์และการมีทายาท ส่วนอิทธิพลของคนรุ่นเก่าผู้ซึ่งต้องการให้คนหนุ่มสาวมีบุตรหลายคนก็ได้รับการพิจารณาน้อยลง เรื่องการทำแท้งแต่เดิมมองว่าเป็นเรื่องผิดศีลธรรมใหญ่หลวง ปัจจุบันได้ลดอคติลงบ้างพอสมควร และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานซึ่งในอดีตไม่เคยได้รับการยอมรับปัจจุบันสังคมก็ยอมรับมากขึ้นในระดับหนึ่ง

ประเด็นต่อมาที่จะกล่าวถึง คือ เรื่องการปกครองโดยลำดับชั้นภายในครอบครัว เวียดนามยุคใหม่นี้มีการสนับสนุนการปกครองโดยลำดับชั้นภายในครอบครัวให้แข็งแกร่งมากขึ้น โดยเฉพาะชนบททางภาคเหนือ ซึ่งเคยเป็นดินแดนที่มีความเสมอภาคระหว่างสามีภรรยามาก ในยุคของระบบการปันส่วนและการสงเคราะห์จากรัฐบาลพรรคสังคมนิยมในภาคเหนือ สมาชิกในครอบครัวทั้งสามี ภรรยา และลูกต้องออกมาทำงาน เพราะรัฐถือว่าเป็นแรงงานสำคัญ (family labour) ในการสร้างผลผลิตป้อนเข้าสู่ระบบสหกรณ์การเกษตร แต่ปัจจุบันระบบสังคมนิยมเริ่มคลายความเข้มงวดลง หลายครอบครัวหันกลับมาฟื้นฟูและรักษาจารีตประเพณีตามแนวทางขงจื้อ โดยเฉพาะเรื่องการปกครองโดยลำดับชั้นภายในครอบครัว ซึ่งให้ความสำคัญกับเพศชาย ในฐานะผู้เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นสามีจึงเป็นผู้ที่ออกมาทำงานในขณะที่ภรรยาทำงาน

บ้านและดูแลลูก ถึงกระนั้นฝ่ายภรรยาก็ไม่ได้ดูแลกิจการภายในบ้านอย่างเดียว แต่ยังประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้พิเศษแก่ครอบครัว เพราะสำหรับผู้หญิง การทำงานไม่เพียงแต่จะทำให้มีรายได้มาสู่ครอบครัวมากขึ้น แต่ยังเป็นความต้องการของพวกเธอในการมีส่วนร่วมกับสังคมนอกบ้าน ซึ่งเป็นบทบาทของผู้หญิงที่มีมาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้การปกครองโดยลำดับชั้นก็ยังคงมีอยู่ในภาคใต้ เนื่องจากสภาพสังคมและระบบการปกครองที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก นับตั้งแต่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสจนกระทั่งรวมเป็นหนึ่งเดียวกับเวียดนามเหนือ

ในชนบท บทบาทของสหกรณ์การเกษตรลดลง ในขณะที่บทบาทของครอบครัวมีเพิ่มมากขึ้น ผู้หญิงกลับมาทำงานเพื่อครอบครัวของเธอ ซึ่งเมื่อมองจากสถานการณ์ในตอนนี้จะเห็นได้ว่า บทบาทของสามีหรือแนวโน้มของการปกครองโดยลำดับชั้นดูเหมือนจะกลับคืนมาใหม่หลังจากผ่านพ้นช่วงเวลาของการรับเงินช่วยจากรัฐบาล

แต่ในทางตรงกันข้าม การสร้างความทันสมัยได้เพิ่มความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ในภาวะเงื่อนไขใหม่ๆ คนหนุ่มสาวมีรายได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่กลับไปจุดรั้งคนรุ่นเก่าให้เสียเปรียบ เนื่องจากคนรุ่นเก่าขาดทักษะและความชำนาญด้านอาชีพ เพราะช่วงเวลาที่ผ่านมาของคนรุ่นเก่าต้องหมดไปกับการทำสงครามและการสร้างชาติ จึงทำให้ไม่ได้รับการศึกษาและการฝึกฝนด้านอาชีพเท่ากับคนหนุ่มสาวยุคใหม่ ในขณะที่ชนบทเกิดภาวะการขาดผู้นำครอบครัว เนื่องจากสามีต้องออกไปทำงานในเมืองเพิ่มมากขึ้น ทำให้ภรรยาทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวแทน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปเศรษฐกิจที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องปรับตัวตามสภาพเศรษฐกิจที่กำลังฟื้นตัวจากภาวะสงคราม จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงอยู่ในฐานะของ “ผลผลิตทางประวัติศาสตร์”¹² ที่จุดรั้งให้การสร้างความทันสมัยในเวียดนามช้าลงได้

ในด้านการศึกษาของเด็ก¹³ ชาวเวียดนามถือว่าการศึกษาและการลงทุนเพื่อการศึกษาให้เด็กนั้นเป็นรูปแบบใหม่ของครอบครัว ไม่เหมือนกับในช่วงกระแสสังคมนิยมก่อนหน้านี้ที่ครอบครัวไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนเพราะอยู่ในความดูแลของรัฐ การลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นสำหรับการศึกษาของเด็กนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างในชนบทรวมนิยมของแต่ละครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อการศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องจ่ายแพงมากขึ้น การจ่ายเงินค่าสอนพิเศษกลายเป็นปรากฏการณ์

¹² Pham Bich San, *Family, Community and Modernization in Asian Societies – Japan, Vietnam and Thailand* (Japan: Asian-Pacific Center, 1997), p.16.

¹³ David G. Marr, “Vietnamese Youth in the 1990s”, *The Vietnam Review* 2, ed. Huynh Sanh Thong, Hoang Ngoc Hien, Truong Vu (Spring-Summer, 1997), p.307-315.

ใหม่ในตลาดเศรษฐกิจ ทำให้พ่อแม่ต้องคิดวางแผนการลงทุนสำหรับการศึกษาของเด็ก และลูกสาวมักจะเป็นบุคคลแรกที่เจ็บปวดจากความเสียเปรียบในเรื่องการศึกษา ยิ่งสังคมมุ่งเน้นไปที่ตลาดเศรษฐกิจและการพัฒนาเพื่อให้เกิดความทันสมัยในแบบตะวันตก ก็ยิ่งเพิ่มช่องว่างระหว่างครอบครัวในด้านการลงทุนเพื่อการศึกษาสำหรับเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวยากจนในแถบชนบทซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากให้แก่การศึกษาของเด็ก

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเด็กโตขึ้นและเข้าสู่วัยที่ต้องหางานทำ กลับกลายเป็นว่าลูกๆ แต่ละคนจะต้องพิจารณางานตามความต้องการของครอบครัวและญาติพี่น้อง ในขณะที่เมื่อก่อนการได้งานทำจะอยู่ที่การจัดสรรงานจากรัฐ ยิ่งได้งานในหน่วยงานราชการโดยเฉพาะฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมของรัฐจะได้รับความนิยมมาก พ่อแม่มักจะฝากบุตรหลานให้เข้าทำงานในหน่วยงานเหล่านี้ เพราะพ่อแม่เห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีและสามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายในสาขาอาชีพนี้ ตรงจุดนี้แสดงให้เห็นว่าแม้สภาพสังคมจะมีการเปิดเสรีมากขึ้น แต่ก็ยังพ่ายแพ้ให้แก่กรอบที่ครอบครัวกำหนด

ในด้านศาสนา จะเห็นได้ว่าศาสนาที่คนเวียดนามนับถือบูชาในเบื้องต้น คือ การบูชาบรรพบุรุษ ทุกๆ วันที่ 1 และวันที่ 15 ตามปฏิทินจันทรคติ ตามบ้านจะจุดธูปบนแท่นบูชาเพื่อบูชาบรรพบุรุษ นอกจากนี้ในชนบททางภาคเหนือทั่วทุกแห่งยังมีการฟื้นฟูซ่อมแซมศาลบรรพบุรุษ ซึ่งเกือบจะถูกทำลายไปจนหมดสิ้นในระหว่างการปฏิรูปสังคมให้กลับมาดีเหมือนเดิม การตระหนักในสายสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องจะมีเพิ่มมากขึ้นในช่วงระหว่างงานบุญงานกุศลและงานเทศกาลของชุมชนที่จัดขึ้นเพื่อสร้างความสนิทสนมกลมเกลียวกันในหมู่บ้านและครอบครัว

สิ่งสุดท้ายที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวเวียดนาม นั่นคือ กิจกรรมต่างๆ และความเจริญก้าวหน้าของระบบสื่อสารมวลชน ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสสัมผัสกับโลกภายนอกที่มีความหลากหลายมากมายเกินกว่าที่สมาชิกในครอบครัวจะจินตนาการได้ อิทธิพลจากสื่อตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาในประเทศ ทำให้คนรุ่นใหม่มีวิถีชีวิตและค่านิยมเปลี่ยนไป มีความสนใจและคลั่งไคล้ในกระแสวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น ดังนั้นครอบครัวชาวเวียดนามยุคใหม่มีความจำเป็นต้องปรับตัวอย่างมากเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปได้ว่าสถาบันครอบครัวเวียดนามมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ความเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ใช่กระบวนการที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสร้างความทันสมัยยังต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในช่วงระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยน

ค่านิยมของครอบครัว เวียดนามมีโอกาสมากที่จะเลือกรูปแบบครอบครัวที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาในอนาคต แม้ว่ากระบวนการต่างๆ จะดูยาวนานและไม่มีที่สิ้นสุดแต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าชาวเวียดนามจะเลือกแบบใด เพราะความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวชาวเวียดนามได้เกิดขึ้นแล้วและต้องคอยติดตามต่อไปว่าจะป็นในรูปแบบใด